

بررسی روند تشکیل و تکامل خاکهای استان یزد

مهدی محمدی*

چکیده: استان یزد با مساحتی حدود ۷۵۰۰۰ کیلومتر مربع در بخش مرکزی فلات ایران واقع شده و از مناطق خشک و کویری محسوب می‌شود. در بررسی عوامل و فرایندهای خاکسازي در این محدوده، مواد اولیه خاکها که از ساختارهای زمین‌شناسی منشاء می‌گیرد، در وهله اول از سنگهای آذرین و در وهله‌های بعدی از سنگهای آهکی و مارن تشکیل یافته و با توجه به میزان بارندگی کمتر از یکصد میلی‌متر در سال به استثنای حوزه شیرکوه (از نظر رژیم رطوبتی جزو مناطق خشک *Aridic* و با شرایط حرارتی گرم و خیلی گرم است که این ویژگیهای اقلیمی به ایجاد فرسایش قسمتهای مرتفع و تمرکز رسوبات در قسمتهای گود انجامیده است.

در طرح مطالعات همبستگی خاکها که در سالهای ۱۳۷۳ و ۱۳۷۴ در این محدوده انجام شده، خاکها براساس روش *Key to soil Taxonomy 1990* و با استفاده از مطالعات انجام شده قبلی که در سطوح اجمالی، نیمه تفصیلی و تفصیلی و همچنین انجام مطالعات تکمیلی که شامل مطالعه ۲۰۰ پروفیل در خاکهای شاخص بوده، طبقه‌بندی و خصوصیات ژنتیکی و مورفولوژیکی آنها بررسی شده و از لایه‌های مختلف نمونه تهیه و برای انجام آزمایشهای فیزیکی و شیمیایی به آزمایشگاه ارسال و نتایج آن همراه با نتایج صحرایی مورد تجزیه و تحلیل واقع شد و جمعاً خصوصیات ۲۰ سری اصلی خاک شامل مشخصات کلی، تشریح پروفیلی و نتایج آزمایشگاهی و حدود تغییرات خاکها تدوین یافت که فهرست سری خاکهای مشخص شده و طبقه‌بندی انجام شده که با طبقه‌بندی فائو (*Soil Map of the world FAO/UNESCO 1980*) نیز هماهنگ گردیده در این مجموعه ارائه می‌شود.

آنچه در مجموع می‌توان بیان داشت اینکه بیش از نیمی از خاکهای استان را خاکهای گچی *Gypsiorthid* (*Typic* و *Perrogypsie Gypsiorthid*) تشکیل داده و در مرحله‌های بعدی خاکهای شور *Typic Salorthid* خصوصاً در اراضی گود و طشتکی (*Playa*) و همچنین در افزایشهای بادی *Typic Torriipsammments* و خاکهای فاقد تکامل و جوان *Typic Torriorthents*, *Typic Torrifluvents* دارای گسترش بوده ضمن آنکه خاکهای با خصوصیات ماندابی در بعضی قسمتها به طور موضعی و همچنین در حوزه شیرکوه خاکهای *Calcic Gypsiorthids*, *Typic Calciorthids* دارای پراکندگی است و در بررسی محدودیتهای این خاکها محدودیتهای جنس خاک (وجود لایه‌های گچی، عمق خاک، سنگریزه‌های سطحی و عمقی)، محدودیت فرسایش و افزایشهای بادی و آلی و همچنین محدودیت شوری و قلیائیت شرایط نامساعد را از نظر استفاده از این خاکها فراهم کرده که برای هر یک از حوزه‌ها شمه‌ای به صورت مقطع ارائه می‌شود.

*- عضو هیأت علمی مرکز تحقیقات کشاورزی اصفهان